

Adres redactie en
administratie:

Bureau Hoofdraadsman.
Coornherthuis.
Hoofdstr. 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878

Redactie:
A. Zoetebier
Frank Spoelstra

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. NR. 11 — NOVEMBER 1976 — 15e JAARGANG

Abonnementsprijs f 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen.
Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

- ★ De atoombom
- ★ TBR
- ★ Max Havelaar
- ★ Tapijt van Bayeux
- ★ Sponsoring
- ★ Jethro Tull
- ★ Mijn vriendin

Vaste medewerkers

Bert van de Kamp
Wim Heij
Karel Bloema
Rien Robijns
Bert Vuijsje
Hans van Wissen
Leo van Opzeeland

DE ATOOMBOM MEEGEMAAKT

In de morgen van 6 augustus 1945 was ik om acht uur opgestaan. De vorige avond was er tweemaal luchtalarm geweest, zonder dat het tot een bombardement kwam. . .

Plotseling kreeg ik een klap op mijn hoofd en werd alles zwart voor mijn ogen. Ik slaakte een kreet en sloeg mijn armen omhoog. In het duister hoorde ik een geluid als het geloei van storm. Ik had geen flauw idee wat er gebeurde. Mijn eigen kreet klonk alsof hij van iemand anders kwam. Toen werd de wereld om mij heen weer zichtbaar, hoewel nog niet erg duidelijk. Het leek mij dat er een geweldige natuurramp moest zijn gebeurd. Toen verscheen er door de dichte stofwolken heen weer een stukje blauwe lucht, weldra door andere gevolgd.

Uit het gebouw naast ons, een opslagplaats van geneesmiddelen, begonnen korte vlammen naar buiten te slaan. Het werd tijd zich uit de voeten te maken. Samen met K. baande ik mij een weg door de puinhopen.

Uit alle verwoeste huizen stegen wervelende rookkolommen omhoog. Op een bepaalde plaats werd de hitte van de vlammen onverdraaglijk. Gelukkig vonden wij een andere straat waardoor wij de Sakae-brug konden bereiken. Steeds meer vluchtelingen kwamen op deze brug af. Ik sloeg de richting van het Izoemi-paleis in. Zoveel vluchtenden waren mij al voor geweest dat de struiken vertrapt waren tot een soort voetpad. Van bijna alle bomen waren de kruinen afgeknapt.

Op het ogenblik van de ramp had iedereen gedacht dat alleen zijn eigen huis getroffen was. Eerst buiten had men gemerkt dat alles was vernietigd. Maar hoewel alle gebouwen volledig verwoest waren, zagen wij nergens de gaten die de bommen gewoonlijk teweegbrachten.

Aan de overzijde van de rivier begon de brand, die eerst wat bedaard scheen, weer op te laaien. Plotseling zag ik boven de rivier een helder doorzichtige luchtmassa die zich snel stroomopwaarts bewoog. Nauwelijks had ik geroepen „een wervelstorm”, of de verschrikkelijke wind had ons al bereikt. Struiken en bomen begonnen

werden de lucht in geslingerd vanwaar zij als pijlen weer in de duistere draaikolk terugvielen. Het leek alsof een groene afspiegeling van de hel zich over de aarde had uitgebreid.

Meteen nadat de windhoos voorbij was getrokken viel er een schemering over de aarde. Ik ontmoette mijn broer. Zijn gezicht was als bedekt met een heel dun laagje grijze verf en door zijn gescheurde overhemd heen was op de rug een grote rode plek zichtbaar, alsof hij te lang in de zon had gelegen.

Terwijl wij, op zoek naar een pontveer, samen op de smalle kade langs de rivier liepen, zagen wij heel veel mensen met verminkte gezichten. Overal lagen zij langs de rivier en hun schaduwen vielen op het water. Hun gezichten waren zo afgrijselijk opgezwollen dat het nauwelijks te zien was of zij man of vrouw waren. Hun ogen waren niets meer dan strepen en hun lippen waren verschrikkelijk opgezet. Van hun aangetaste lichamen hadden zij de kleren afgerukt. Bijna allen waren stervende. Toen wij langs kwamen riepen zij ons met zwakke stem aan: „Geef mij een beetje water, help mij alsjeblieft”.

„Oom” hoorde ik mij plotseling toeroepen. Ik bleef staan. In het water lag het naakte lijk van een jonge man en een meter ervandaan zaten twee vrouwen neergehurkt op een traptrede. Hun hoofden leken wel anderhalf maal zo groot geworden en hun gelaat was verschrikkelijk misvormd. Alleen aan het half weggebrande lange haar was nog te zien dat het vrouwen waren. Tenslotte vonden wij een bootje en bereikten roeiend de overkant. Toen wij weer aan land gingen was het al bijna nacht. Ook daar lagen veel gewonden. Een soldaat, die gehurkt aan de waterkant zat, vroeg mij om een beetje warm water. Leunend op mijn schouder kon hij met moeite voortstropelen. Plotseling zei hij: „wij zouden nog beter dood kunnen zijn”. Ik knikte zwijgend van ja en op dat ogenblik deelden wij, zonder een woord te spreken, dezelfde niet te onderdrukken woede om de zinloosheid van alles om ons heen. Aan een tafel zat een man uit een theekopje warm water te drinken. Zijn gezicht was door verbranding reusachtig

In de komende maanden zal in Ego een artikelenreeks verschijnen van de hand van drs. S. C. Derksen, voor regelmatige lezers geen onbekende en auteur van het boek „Hoe leren we de vrede”. Ter inleiding op deze serie zond de schrijver ons het volgende „fragment uit een brief” van Tamiki Hara, die in 1945 door de kernstraling werd aangetast en in 1951 zelfmoord pleegde.

opgezwollen en had de kleur van zwarte sojabonen gekregen. Even boven de oren was zijn haar lijnrecht afgesneden. Later zag ik hetzelfde bij nog meer mensen met verbrande gezichten en toen begreep ik dat zij een hoed hadden gedragen en dat hun haar tot aan de rand van die hoed was afgeschroeid. Toen de vloed opkwam verlieten wij de oevers en klommen op de kade. Het was nu duister geworden, een helse nacht begon. Overal klonk de roep „water, water”. Luchtalarm. Ergens was hoorbaar een sirene onbeschadigd gebleven. Het geluid snerpde door de nacht. Stroomafwaarts was nog steeds de zwakke gloed van de brandende stad te zien.

Bij het krieken van de dag zagen we overal op de grond talrijke gewonden liggen. Geen boom, geen tent was er om hun wat schaduw te geven. Wij bouwden onszelf een dak boven het doofd door wat wrakke planken schuin tegen een muurtje te zetten. Daar kroop we onder. Een vol etmaal zouden we die kleine ruimte met zes mensen moeten delen.

Twee meter verderop stond een kerseboom die nog enkele bladeren had bewaard. Aan zijn voet waren twee schoolmeisjes neergevallen. Van beiden was het gezicht zwart verkoold. De hete zon scheen op hun magere ruggetjes en zij smeekten om water. De vorige dag waren zij in Hiroshima aangekomen om bij de oogst te helpen. Langzaam ging de zon onder. . .

Lang voordat het weer dag werd hoorden wij overal om ons heen het ononderbroken gepevel van gebeden. De ene mens na de andere stierf. Toen de zon opkwam stierven ook de twee schoolmeisjes.

Tegen twaalf uur was er opnieuw luchtalarm en geronk van motoren in de lucht. Nog steeds stierven om ons heen mensen en er kwam niemand om ze te begraven. Ontredderd dwaalden de levenden rond tussen de doden. Zeleidelijk konden wij in de verte de verwoeste hoofdstraten onderscheiden. Onder een loodgrijze hemel strekte zich een lege en grauwe vlakte uit. Alleen de straten en bruggen en de rivierarmen waren nog herkenbaar. Tussen al het puin lagen de lijken, in stukken gescheurd of gruwelijk opgezwollen. De hel was tot werkelijkheid geworden. Al het menselijke scheen van de aarde weggevaagd. De gezichten van de doden leken zozeer op elkaar dat zij allen hetzelfde masker schenen te dragen. In hun pijn sloegen de stervenden rampachtig om zich heen, in vreemde, schokkende bewegingen.

De kilometers kabel en de ontelbare stukken elektrapalen die overal in het rond gestrooid lagen vertoonden een wettend beeld. Bij de aanblik van een

tramwagen, die in een flits scheen te zijn omgeworpen en uitgebrand, of van een tot een reuzengestalte opgezwollen paardelijk voelde men zich als middenin een surrealistisch schilderij.

Wij trokken verder door eindeloze puinvelden. Zelfs de verste buitenwijken waren verwoest. Eerst voorbij Koesatsoe waren wij weer in een groen en ongerept gebied. Diep waren wij ontroerd door het lichte dansen van de libellen boven de groene rijstvelden. De volgende dag moesten wij ons ellendig bestaan weer voortzetten. Niet alleen vertoonden de gewonden geen enkele vooruitgang, maar ook de gezonden waren er, door het voedselgebrek, slechter aan toe. Enkele dagen later ontmoette ik een neefje van mij, die later ook zou sterven. Op het ogenblik van de ontploffing had hij op school gezeten. Toen de verblindende lichtflits zichtbaar werd had hij zich onder zijn tafeltje geworpen. De zoldering was ingestort en had hem begraven, maar samen met een paar schoolvriendjes had hij door een gat naar buiten kunnen kruipen. De meeste kinderen waren echter op slag dood geweest.

Met zijn vriendjes was hij de berg Hidzji opgevlucht. Onderwijl had hij onophoudelijk een wit vocht uitgebraakt. Een week nadat hij in het dorp was aangekomen begon zijn haar uit te vallen. Na twee dagen was hij volkomen kaal. Het gerucht ging dat een zieke die zijn haar verloor en uit zijn neus bloedde niet meer kon herstellen. Maar ondanks zijn ernstige toestand zou mijn neefje toch nog lang het leven rekken. . .

. . . Tegen de avond ging ik een brug over de Jawata over en liep door de akkers naar een aardheuvel. Een zwarte waterjuffer droogde haar vleugels op een rotsblok. Daar nam ik een bad in de rivier en ademde diep de frisse lucht in. Toen ik mij omdraaide zag ik de voet van de berg al in het duister liggen terwijl de toppen, in de verte, nog rood gloeiden in de ondergaande zon. Het leek een droomlandschap. Boven mij was de hemel doodstil. Ik voelde mij alsof ik pas bij de ontploffing van de atoombom ter wereld was gekomen.

drs. S. C. Derksen

TBR: wat moeten we ermee?

(deel 1)

Inleiding

Regelmatig kan men in de kranten lezen dat een misdadiger door de rechter tot TBR wordt veroordeeld. „Ter beschikking van de regering gesteld, om van harentwege te worden verpleegd”, heet dat voluit.

Het gaat in die gevallen om zogenaamde psychisch gestoorde delinquenten. Die worden dan (gedwongen) in een speciale behandelingsinrichting opgenomen, waar artsen, psychiaters, groepsleiders e.d. proberen hen zodanig op te knappen dat ze weer gewoon in de samenleving kunnen draaien. Tot die tijd blijven ze verplicht in die inrichting opgenomen; hoe lang dit in de praktijk ook mag duren. Een gedwongen verpleging zou je kunnen zeggen, voor onbepaalde tijd. Niet als straf, maar als middel om hen weer „beter te maken”.

De wetten en voorschriften waarin de TBR wordt geregeld, gaan dit najaar op de helling. Nadat ze zo'n 50 jaar dienst hebben gedaan is men het er namelijk roerend mee eens, dat er verbeteringen nodig zijn. De voorstellen en tegenvoorstellen die daartoe op tafel liggen zijn inmiddels breed bediscussieerd. Ze gaan voornamelijk over allerlei detailleringsswesties, zoals uitsluiting van de mogelijkheid van TBR bij de allerlichtste vergrijpen, nauwkeuriger formuleringen van bepaalde regels, overheveling van de maatregel naar een ander ministerie (inklusief een verandering in naamgeving), enz., enz. Opvallend is echter dat de maatregel op zich nauwelijks ter discussie staat; anders gezegd, de principiële vraag onder welke voorwaarde het nog te verdedigen valt om mensen naar aanleiding van een delikt voor onbepaalde tijd vast te zetten, komt nauwelijks aan de orde. Ik zou deze vraag in dit artikel (dat om redenen van plaatsruimte in twee delen wordt afgedrukt; red.) uitdrukkelijk eens wél willen stellen. Daartoe zal ik in het eerste deel iets vertellen over onze strafrechtsspraak, hoe de TBR daarin is ingepast, en wat de filosofie daarachter is. Daarna zal ik uitleggen hoe de TBR-maatregel in de praktijk is uitgevallen, en (in het tweede deel

omstandigheden aan te voeren, dan moet de straf lager uitvallen dan anders het geval zou zijn; en als de dader het echt helemaal niet kon helpen, dan zal straf volledig achterwege moeten worden gelaten.

Vóór wij de TBR-wetgeving kenden, ging de rechter bij de bepaling van het vonnis praktisch alleen van dit rechtvaardigheidsprincipe uit. In de praktijk kwam dat op het volgende neer: mensen die je hun daden eigenlijk niet kwalijk kunt nemen, zoals kleine kinderen en geestelijk zeer zwaar gestoorde, werden niet gestraft. Hooguit konden de laatsten eventueel in een krankzinnigengesticht worden geplaatst ¹⁾. Ieder ander die voor de rechter moest verschijnen kreeg, afhankelijk van wat hij gedaan had en de mate waarin hem dat verweten kon worden ²⁾, een zo rechtvaardig mogelijke straf opgelegd. En verder deed men niets met hem.

– Vooral op dat laatste punt ligt de situatie nu anders. De TBR-wetgeving heeft namelijk ook een verder ingrijpen mogelijk gemaakt; maar dat komt straks

volgende maand) hoe weinig argumenten er in feite maar deugen om die praktijk-situatie te rechtvaardigen. De belangrijkste konklusies ten aanzien van de TBR-regeling volgen dan vanzelf.

De straf als rechtvaardige vergelding

Uitgangspunt in onze strafrechtsspraak was (en is voor een deel nog steeds) de gedachte van de rechtvaardige vergelding. Deze loopt ongeveer als volgt: als iemand iets heeft misdaan dan heeft hij straf verdiend; maar die straf moet wel rechtvaardig zijn. Bij het vaststellen van de straf zal daarom niet alleen gekeken moeten worden naar hoe erg het is wat iemand heeft gedaan, maar zal ook rekening moeten worden gehouden met de vraag in hoeverre je het hem kwalijk kunt nemen. Zijn er bijvoorbeeld verzachtende

nog aan de orde –

Vroeger was het in elk geval zo, dat men eigenlijk alleen recht sprak vanuit de gedachte van het „verdiende loon”. Rechtvaardige vergelding, dat was wat in het vonnis tot uitdrukking moest komen.

Twee vliegen in één klap?

Het feit dat de rechter in zijn vonnis uitsluitend probeerde rechtvaardig te vergelden, betekent nog niet dat men ook alleen op vergelding uit was.

¹⁾ In feite was deze mogelijkheid een voorloper van de latere TBR-regeling, en daarmee tevens een eerste – zij het nog ondergeschikte – aanvulling op het rechtvaardigheidsprincipe.

²⁾ Daarbij konden in principe ook lichtere psychische afwijkingen als verzachtende omstandigheden worden aangemerkt.

Tegelijk met de vergelding rekende men er namelijk min of meer op, dat de delinkwent zijn leven zou beteren. Iemand die eenmaal geboet had voor zijn zonden zou dit soort geintjes in 't vervolg wel uit zijn hoofd laten. Zelfs een ezel stoot zich immers niet tweemaal aan dezelfde steen. Indirekt werd de straf dus ook als een verbeteringsmiddel gezien. Een middel dat er voor zou zorgen, dat mensen die toch over de schreef gingen, zich een tweede keer wel zouden bedenken. De hoofdlijn van de voorgaande gedachtengang is vrij eenvoudig. Je vangt als het ware twee vliegen in één klap; in de eerste plaats werk je rechtvaardig, omdat ieder zoveel straf krijgt als hij verdient; tegelijk ben je nuttig bezig, omdat je de misdadigers die je straft vanzelf weer op het rechte pad brengt, en daarmee de samenleving vanzelf tegen herhaling van hun misstappen beschermt. Kortom, doelmatigheid en rechtvaardigheid gaan hand in hand. Tenminste... als het allemaal werkte zoals men het zich in theorie had voorgesteld.

Aanvullende maatregelen

De „misser” die in de praktijk 't snelst opviel, betrof delinkwenten die aan de ene kant te zeer gestoord waren om ze te straffen (dat zou onrechtvaardig zijn), maar die ook weer niet gek genoeg waren om voorgoed in een krankzinnigengesticht op te bergen. Wat moest je nu met zulke mensen aan? Hoe moest je met name voorkomen dat ze weer gekke dingen deden? Een tweede misser die men, vooral door nieuwe ontwikkelingen in de psychiatrie in de gaten kreeg, was dat ook onder diegenen die wel voor vol werden aangezien, en die dus gewoon een straf kregen toebedeeld, verschillende waren met wie ergens toch wel wat aan de hand was; ook die zouden dus, zij het na het uitzitten van hun straf, een bedreiging voor de samenleving blijven vormen; omdat een rechtvaardige straf bij hen nu eenmaal niet automatisch verbetering op zou leveren. Men werd steeds minder gerust op deze gedachten, en in het begin van de twintigste eeuw werd daarom de zogenaamde TBR-maatregel ingesteld. Praktisch iedere misdadiger die geestelijk wat mankeerde, kon van nu af aan, na zijn eventuele straf te hebben gehad, voor onbepaalde tijd „ter beschikking van de regering” worden gesteld; of hij nu helemaal of slechts gedeeltelijk gestoord was. Met behulp van de nieuwe psychiatrische inzichten zou men hem wel weten te genezen. De TBR moest daarom net zo lang duren, als voor het genezingsproces nodig werd gevonden. En zo kwam met de TBR-maatregel een stuk wetgeving tot stand dat de bescherming van de samenleving expliciet als doelstelling naar voren schoof. Het was niet langer een doel dat vanzelf werd „meegenomen”, maar uitdrukkelijk mede-uitgangspunt bij het vonnissen van bepaalde delinkwenten. Goed voor de gewenste doelmatigheid, dat wel; maar hoe zat het nu met het uitgangspunt rechtvaardigheid?

Mooie filosofie

In theorie klopte alles nog uitstekend. Straffen bleven uitgedeeld volgens de oude rechtvaardigheidsprincipes; met

sommige mensen deed je alleen nog iets *anders*. Iets dat met straffen zogenaamd niets te maken had. Je nam ze in behandeling om ze te genezen. Erge gekken zonder ze eerst te straffen, en minder zwaar gestoorde delinkwenten – die voor hun daden gedeeltelijk nog aansprakelijk konden worden gesteld – direkt nadat ze de straf die hen toekwam, hadden uitgezeten.³⁾ In theorie niets onrechtvaardigs aan de hand, dus. En doelmatigheid voortaan ook in die gevallen waar het gewone strafsysteem tekort schoot. En zo zijn de spelregels dan in grote lijnen gebleven. Een hoofdstuk „straffen” ten gerieve van de rechtvaardigheid – waarmee je het gedrag van de gewone misdadiger tegelijk voldoende bij zou kunnen sturen – en wat aanvullend medicijn voor de abnormale delinkwent. Op papier een fraaie konstruktie; in praktijk een systeem dat aan alle kanten rammelt.

De TBR in praktijk

De belangrijkste vergissing die men

bijna niet uit te houden. Daarnaast is het ook geen prettige gedachte dat je niet voor vol wordt aangezien, en dat je – als je eenmaal weer vrij komt – heel moeilijk nog van het stempel „psychopaat” en „gestoorde” af zult kunnen komen. Nee, met een TBR wordt een delinkwent extra hard gestraft, al is dat uitdrukkelijk niet zo bedoeld. En dat betekent dat het rechtvaardigheidsprincipe, dat door de TBR maatregel in theorie slechts werd „aangevuld”, in praktijk wel degelijk is aangetast. Ieder krijgt de straf die hij verdient, maar de TBR-gestelde krijgt daar bovenop nog eens een straf, en die is nog extra hard ook.

Rechtvaardigingsargumenten

Nu zijn er verschillende argumenten waarmee je zou kunnen proberen om bovenstaand onrecht goed te praten. De TBR-maatregel werd immers niet zomaar ten tonele gevoerd; er waren belangrijke redenen voor. En misschien zijn die wel zo zwaarwegend, dat men het onrecht maar voor lief moet nemen.

AANVULLENDE MAATREGELEN

maakte betreft wel de TBR-situatie zelf. Want een TBR mag dan duizendmaal geen straf heten, aantrekkelijk kun je het ook niet noemen om opgesloten te worden. Je bent, net als in de gevangenis, je individuele vrijheid volkomen kwijt. Je bent weggehaald uit je gezin en je omgeving; je hebt nauwelijks privacy en nauwelijks eigen verantwoordelijkheden. Precies dezelfde problemen als bij de gewone gevangenisstraf dus. Maar daar komt nu nog iets bij: je bent opgesloten, maar je weet niet eens voor hoe lang. Vier, acht, twintig jaar, levenslang? Denk je dat eens écht in: juist die onzekerheid is

Laten we daarom die redenen eens onder de loep nemen.

Het belangrijkste argument dan om de TBR-regeling in te voeren was *kans op herhaling van een misdrijf*. Bij gestoorde delinkwenten hielp alleen straffen immers niet! En dus mocht je veronderstellen dat ze, als je ze alleen maar strafte, rustig weer iets konden gaan doen.

Nu dat laatste is wel waar natuurlijk, maar kun je dat een zwaarwegend argument noemen? Ik denk dat dat niet is vol te houden, en wel omdat men in andere gevallen helemaal niet zo rekent. Ik zal proberen dat laatste een volgend maal nader uit te leggen.

³⁾ Deze laatste combinatie wordt tegenwoordig op 90% van alle TBR gestelden toegepast.

Jack Nicholson blijft altijd zichzelf

Jack Nicholson, een van de toppers van deze tijd, momenteel in „One flew over the cuckoo's nest” en „The Missouri Breaks” (naast Marlon Brando) in ons land te zien, is in staat om een toch blasé plaatsje als het Franse Saint Tropez in rep en roer te brengen. Dat zegt veel, als men bedenkt, dat de bewoners van het plaatsje nauwelijks opkijken als Brigitte Bardot even een pond tomaten op de hoek gaat halen. Nicholson echter werd tijdens een wandeling bestormd door fotografen en journalisten. Hij probeerde ze te verdrijven met een paar goedgekozen krachttermen waarover hij in ruime mate beschikt. De Franse persjongens bleken echter geen Engels te verstaan. Waarop de acteur een effectievere manier bedacht om zijn misnoegen over de belangstelling kenbaar te maken: hij liet zijn broek zakken en toonde de menigte, vanaf het jacht van producer Sam Spiegel, zijn achterwerk. Een internationaal niet mis te verstaan gebaar, dat het gewenste resultaat had, al zullen er ook wel een paar aardige plaatjes van geschoten zijn.

Jodie Foster opnieuw in actie

Jodie Foster, met haar dertien jaar al één van de meest gevraagde filmsterren van deze tijd, onder andere te zien in „Alice doesn't live here any more” en „Taxi driver” beide van Martin Scorsese, en op onze televisieschermen als de dochter van Moses Pray in „Paper Moon” is nu bezig aan haar nieuwste film, Buggy Malone. Ook in deze rolprent speelt Jodie geen lief prinsesje, maar een dametje dat uitstekend met vuurwapens overweg kan. „Ik haat jurken en sieraden”, vertelde Jodie onlangs tot niemands verbazing. „Vroeger had ik maar één pop, en dat was een politie-agentje!” Jodie is vastbesloten om een goede actrice te blijven, en werkt hard aan haar carrière. Omdat ze zoveel van school moet verzuimen, heeft ze een privé-leraar in dienst, die haar op de set tussen de bedrijven door lessen geeft. „Dat kan ik nu wel betalen”, zegt ze.

Nureyev toch op scherm

Rudolf Nureyev, de beroemdste balletdanser ter wereld, is toch gezwicht voor de aantrekkingskracht van de camera. Hield hij vorig jaar de boot nog af, toen Tennessee Williams aanbood een script op hem te schrijven, nu zijn de opnamen onder regie van Ken Russell (Tommy, Lisztomania) begonnen voor een film over de vermaarde filmheld uit de jaren dertig, Rudolf Valentino. Hoewel de Rudolf anno 1976 verbluffende gelijkenis schijnt te vertonen met zijn vermaarde naamgenoot, wil hij toch zijn oorspronkelijke broodwinning niet voor de film opgeven. Hij heeft tenminste zijn masseur meegenomen naar Almeria in Spanje, waar de film wordt gemaakt, en hij sprak ferm: „Ik train me wel aan een boontak, als er geen behoorlijke barre in de buurt is.”

L.v.O.

Zoals je vroeger op de middelbare school Max Havelaar gelezen moest hebben, zo moet je nu de film gezien hebben. Niet in de eerste plaats omdat hij een hoogtepunt is in de carrière van regisseur Fons Rademakers, maar meer als een tweede, en voor veel bezoekers waarschijnlijk veel meer bewuste kennismaking met het beroemde boek van Multatuli, zwaarmoedig pseudoniem van de schrijver Eduard Douwes Dekker. Het boek zat en zit in elk schoolpakket, en wordt behandeld tussen ontzettend veel andere belangrijke dingen in. Daardoor krijgt het in veel gevallen waarschijnlijk niet de aandacht die het verdient. Helemaal in deze tijd, waarin de jeugd nog weer zoveel meer te beleven heeft naast de schoolstof. En wat weten de meesten, die wat ouder zijn er nog van? Droogstoppel, en de uitbuiting van Lebak, en die koffie, ging het daar niet over? De verfilming van Max Havelaar is naast een prachtige vorm van verstrooiing, een subliem voorbeeld van aanschouwelijk onderwijs: hoeveel beter zou de Odyssee bij scholieren van zo'n vijftien jaar geleden zijn overgekomen, als er ildie tijd al een prachtige televisie-serie van was gemaakt, met hoeveel meer plezier zouden alle leerlingen die hun Couperus hebben doorgeworsteld omdat het op de lijst voor het eindexamen stond, die lijvige delen niet hebben gelezen naar aanleiding van de series die Walter van der Kamp er voor de televisie van maakte? De Max Havelaar past prima in dat rijtje. Door de bezielde film van Rademakers wordt het verhaal levend voor wie voor het eerst met de jonge idealist Havelaar kennismakt. Wie hem zich nog vaag herinnert uit vroeger dagen, zal opeens het gevoel krijgen dat hij de ambtenaar in Nederlands Oost-Indië, die opkomt voor de onderdrukte, uitgezogen bewoners van het land, en zijn houding uiteindelijk met zijn eigen, oneervol ontslag moet bekopen, weer teruggevonden heeft. Misschien anders dan in de herinnering, misschien ook beantwoordt de rol van Peter Faber volkomen aan het beeld, dat veel lezers zich ooit van de jonge Max Havelaar gevormd hadden.

Tegelijk maakt de bezoeker kennis met het prachtig vaderland van vele van onze ingezetenen, die zo'n onstilbaar heimwee gehouden hebben naar de gordel van smaragd, waar het leven goed was. Goed althans voor hen, die plukten uit de tuin, en zich met de opbrengst verrijkten, zonder zich

Max Havelaar: mooi portret van idealist

Peter Faber te paard, probeert in zijn rol van Max Havelaar, twee inwoners van Lebak zover te krijgen, dat ze hem in vertrouwen nemen.

De inlandse jongen Saidjah, gespeeld door Herry Iantho, wordt zonder enige vorm van proces neergemaaid met de bajonet. Uit naam van de koning. . .

te bekommeren om het lot van de oorspronkelijke bevolking. Nog steeds is Indonesië een zeer arm probleemgebied, en dat begon al met de Nederlandse bemoeienissen, jaren en jaren geleden. ... Fons Rademakers heeft altijd graag in Indonesië willen filmen. Toen de Couperusverhalen voor televisie bewerkt werden, besloot hij de Max Havelaar te doen, een boek dat hem zijn leven lang al heeft geboeid, en in de hoofdpersoon waarvan hij altijd al een prachtige rol heeft gezien. Rademakers is een zeer geëmotioneerde, actieve man, die zich waarschijnlijk heel goed kan inleven in de beweegredenen van Max Havelaar. Multatuli heeft zelf jarenlang als ambtenaar in Indonesië gewerkt, en werd ook aangevreten door de manier waarop de bevolking daar werd uitgezogen en vermoord.

Voor de titelrol heeft Rademakers, of eigenlijk Hans Kemna die zich helemaal is gaan toeleggen op het casten van film- en toneelproducties, iemand gekozen die precies zo is als de Havelaar die Rademakers voor ogen stond. Peter Faber, een jonge (33) idealist, oprichter en actief lid van het Werktheater, een geklofte jongen van gewone

Fabers creatie van de figuur Havelaar is simpel: een rechtvaardige heethoofd, iemand die het welzijn van de inwoners van zijn gebied Lebak belangrijker vindt dan zijn eigen betrekkelijke armoede. Iemand die een verdonkeremaande moord (op zijn voorganger Slotering, die ook had ontdekt dat er veel voorviel dat het daglicht niet verdroeg en dat aan de kaak wilde stellen. Deze Slotering wordt prachtig gespeeld door Joop Admiraal, die er gelukkig opeens weer is) wil oplossen. Iemand die het niet kan hebben dat de inheemse bevolking bang is en blijft, al bezweert hij ze dat hij ze zal beschermen. Eigenlijk een naïeve man, omdat hij niet beseft dat hij het in zijn eentje nooit zal kunnen winnen van geldwolven en mensen die bang zijn voor hun baantje. En zo waren er zoveel. En zijn er natuurlijk nog. De Havelaars zijn altijd ver in de minderheid. Hier en daar wordt het gouden hart van Max wat al te melodramatisch uitgebeeld. Als hij in een duel met een jonge Nederlandse officier, die een inlandse vrouw onbeschoft behandeld heeft, de jongen verwondt aan het voorhoofd, knielt hij onmiddellijk bij zijn slachtoffer neer, neemt diens gewonde hoofd tegen zijn smetteloze borst en streelt hem troostend over het haar.

KORT EN GOED

L'innocente, de laatste Visconti, bleek een prachtige erfenis van de dit voorjaar overleden beroemde Italiaanse regisseur. Een verhaal dat regelrecht melodramatisch is te noemen, maar door Visconti met zoveel geloofwaardig gevoel wordt gepresenteerd, dat de kijker geheel wordt meegesleept door de ingrijpende gebeurtenissen in het leven van de jonge hoofdpersoon, Tullio (Giancarlo Giannini, geknipt voor deze wat decadente rol) en Giuliana (Laura Antonelli). Voor iedereen die had verondersteld dat Visconti na 'Violence and Passion' met Burt Lancaster in de hoofdrol, uitgepraat was, een posthume parel aan het schitterend snoer van Italiaanse films, dat in de loop der jaren is ontstaan.

Go West, met het uit vroeger jaren beroemde trio Harpo, Chico en Groucho Marx, de Marx Brothers. De film dateert uit 1940 en werd in ons land nog niet eerder vertoond. Een zwak verhaal, maar daar gaat het bij komieken meestal ook helemaal niet om. Ze zoeken kapstokken om hun krankzinnige acts aan op te hangen, en die kapstok doet er dan verder niet zoveel toe. Edward Buzzell regisseerde het drietal, en zal zich waarschijnlijk al gek gelachen hebben tijdens de opnamen. Een must voor wie van oude slapstick houdt.

Murder by Death, van Robert Moore naar een verhaal van Neil Simon, is een buitengewoon geestige film. Wie hem voor de tweede keer zou zien, zou naar alle waarschijnlijkheid ontdekken, dat hij de helft van de grappen de eerste keer gemist had, omdat hij nog om de vorige zat te lachen. Het verhaal is te onzinnig en te onlogisch om na te vertellen. Er doen tal van grootheden aan mee, zoals Alec Guinness, Peter Falk, Peter Sellers en Nancy Walker, die steeds bekender wordt als de malle dienstmaagd van „McMillan and wife”, de televisie-serie met Rock Hudson in de hoofdrol. Opmerkelijk is het debuut van de schrijver Truman Capote op het witte doek, temeer als men weet, dat hij nog niet zo lang geleden alle acteurs voor onbekwame ijdele leeglopers uitmaakte. Verder kan de echte detective-kenner genieten van een aantal parodieën op bekende detectives uit de geschiedenis: Peter Sellers als namaak Charlie Chan, Peter Falk als imitatie Sam Spade, James Coco in de trant van Hercule Poirot. Als het even kan, gaan zien!

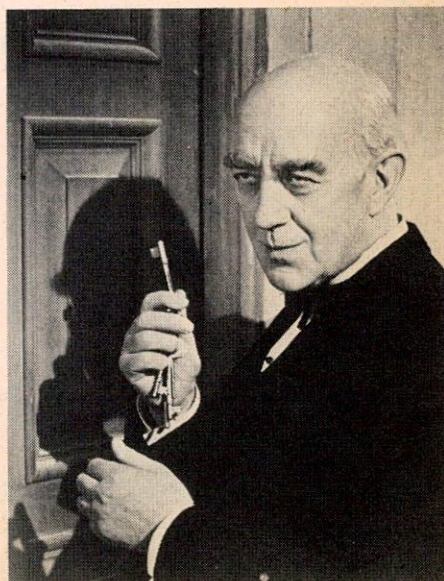
L. v. O.

komaf, die zich niet op zijn gemak voelt met een berg intellectuele tijdschriften voor zich, maar in een groep mensen wel feilloos de broeiende problemen onderkent en op tafel gooit. Iemand die, in plaats van honorarium te vragen, bedong dat zijn vrouw, actrice Shireen Strooker, hun drie kinderen en hun hulp/huisvriendin de vier maanden dat de opnamen in beslag namen, mee konden naar Indonesië. Iemand die opeens, met zijn rol in „Alle dagen feest”, naar Campert, en straks met „A bridge too far” waarin hij ook meedoet, en met de Havelaar nu, een ster is geworden. Maar ook iemand, die beseft dat dat stardom buitenkant is, en dat het invloed kan hebben op je gezin en de relatie met andere mensen, een invloed waar je eigenlijk helemaal niet gelukkig mee bent. Zijn favoriete filmacteur is Gene Hackman (hij lijkt er soms ook een beetje op, is alleen niet zo grof en zwaar). Hackman is de man die zo'n indrukwekkende rol speelde in „Bonny and Clyde”, als de broer van Clyde, die in „French Connection I en II” onvergetelijk was, en ook die voorkeur tekent Faber weer: Hackman heeft niets van een ster, maar is een prima acteur met wie je goed kunt praten, en die precies weet waarom hij doet wat hij doet.

Ongetwijfeld zuiver bedoeld door Rademakers, en ook door Peter Faber, die waarschijnlijk helemaal geen moeite heeft met dit soort spontane fysieke gebaren. Maar de toeschouwer zit er wat gegeneerd tegen aan te kijken. Ook de woorden die echtgenote Tine, onvermoeibare steun en toeverlaat voor Max, af en toe moet uitspreken staan soms bol van drama. Sacha Bulthuis speelt de niet altijd even dankbare rol trouwens uitstekend. Nog een klein schoonheidsfoutje is het feit dat Peter Faber slordig spreekt, wat hem vergeven zij, zolang hij verstaanbaar is. En dat is hij in deze film helaas niet altijd. Maar dit zijn kanttekeningen. In zijn geheel is „Max Havelaar” een monumentale film, met Jan de Bont aan de camera, en Gerard Soeteman die het scenario schreef naar het boek. Regisseur Fons Rademakers heeft met deze film een waardige opvolger van Dorp aan de rivier, Makkers staakt uw wild geraas. Als twee druppels water. Het mes, De dans van de reiger, Mira en Because of the Cats gemaakt. Peter Faber speelt zijn rol, die groot en vermoeiend is, uitstekend, consequent van karakter en uitermate innemend. Een film die het in Cannes best zal doen.

Leo van Opzeeland

Het tapijt van Bayeux: beeldverhaal van een invasie

Normandië kreeg in onze tijd grote bekendheid doordat in de nacht van 5 op 6 juni 1944 aan de oostkust van het schiereiland Cotentin en de noordkust van het landschap Bessin de geallieerde troepen landden. Het was het begin van de glorieuze bevrijding van West-Europa. Er is in Normandië zwaar gevochten. Vele steden zoals Caen, Cherbourg, Coutances, Falaise, Saint Lô, Valognes en Vire werden ten dele verwoest of bijzonder zwaar getroffen.

Was Ranville het eerst bevrijde dorp van Frankrijk, Bayeux was de eerste stad die door de geallieerde troepen van de Duitsers werd verlost (7 juni 1944). Hoewel Bayeux in het centrum van de invasie lag, bleef ze door de bliksemsnelle bevrijding volkomen onbeschadigd.

Noormannen werden vazallen

De naam Normandië is afkomstig van de Noormannen. In 911 ontstond het hertogdom Normandië toen aan Noormannen onder Rollo (die christen werd) door de Franse koning Karel de Eenvoudige het land rechts en links van de Seinemonding beleend werd

(Verdrag van St. Clair sur Epte). De plundersaars uit het hoge noorden werden vazallen en gedroegen zich voor die tijd aanvankelijk nogal rustig. In 1027 of 1028 ontmoette Robert (de duivel genaamd) die een zoon was van Richard II in Falaise de dochter van een rijke leerlooier. Deze ontmoeting had de geboorte van Willem (die later de naam kreeg van de Veroveraar) tot gevolg.

Ondanks zijn onwettige afstamming werd Willem in 1035 hertog van Normandië. Na een hevige strijd met de leenmannen werd hij in 1047 algemeen als hertog erkend. In 1050 huwde Willem met Mathilde van Vlaanderen, dochter van Boudewijn V. Willem was verwant aan de Engelse koning Edward, wiens moeder Emma een zuster was van Richard II. Deze koning Edward, waarvan gezegd werd dat hij meer geschikt was voor een Normandisch klooster dan voor koning, kreeg de bijnaam van de Belijder. Hij beloofde zijn achterneef de Engelse troon. Willem werd ook inderdaad koning van Engeland, maar niet nadat hij zijn tegenstander Harold had verslagen in de slag bij Hastings op 14 oktober van het

jaar 1066, dus ruim negen eeuwen geleden.

Het tapijt van Bayeux

Een van de meest merkwaardige beeldverhalen uit de geschiedenis is ongetwijfeld het tapijt van Bayeux, een cultuurhistorisch document van de eerste orde. Dit geborduurde kleeft, dat zeventig meter lang is en 50 centimeter breed heeft men opgehangen achter glas langs de vier wanden van de speciaal daarvoor ingerichte zaal van het oude bisschoppelijk paleis. In talloze beelden wordt op dit kleeft de geschiedenis verteld van de verovering van Engeland door Willem de Veroveraar. In een weliswaar wat primitieve middeleeuwse stijl, maar het geheel getuigt van een sterke expressieve kracht. Het zien van het tapijt van Bayeux is inderdaad een gebeurtenis waar men niet genoeg van krijgt. Telkens en telkens weer worden de afbeeldingen bekeken, steeds ziet men meer, steeds is er de verwondering en de verbazing over de boeiende wijze van vertellen. Ontroerend is de eenvoud.

Het verhaal

Het doek begint met Edward de Belijder, koning van Engeland. Hij geeft zijn medewerker graaf Harold opdracht naar Normandië te vertrekken om hertog Willem mede te delen, dat deze zijn opvolger zal zijn. Harold gaat met zijn gevolg op reis. We zien voor de inscheping de laatste maaltijd op Engelse bodem. Door storm overvallen komen de boodschappers terecht op het grondgebied van graaf Guy de Ponthieu. Harold wordt als gevangene naar Baurain gevoerd en onderhandelingen over een losgeld beginnen. Willem krijgt Harold uit de handen van Guy en op Willems kasteel worden ernstige woorden gewisseld. Want Harold is bij de opvolging van koning Edward zeer nauw betrokken, aangezien hij ook ambities heeft koning van Engeland te worden. Willem trekt ten strijde tegen de hertog van Bretagne, Harold gaat mee. Rennes en Dinan worden aangevallen, de hertog capituleert.

hoe Willem de Veroveraar koning werd van Engeland

1. Koning Edward de Belijder, kennelijk in zijn paleis in Westminster geeft aan graaf Harold (de kleine figuur) opdracht om naar Frankrijk te vertrekken. Harold met gevolg nadert de Engelse kust om zich naar Frankrijk in te schepen en hertog Willem van Normandië mede te delen dat Edward hem tot opvolger heeft benoemd.
2. Op weg naar Engeland. Rechts het hertogelijke commando-schip.
3. Op Engelse bodem. Ere-maaltijd met Willem in het midden, omringd door Normandische baronnen en bisschop Odon.
4. Twee geharnaste ridders spoeden zich naar Beaurain om Harold uit de gevangenschap te verlossen.
5. De oudst bekende afbeelding van de slag bij Hastings.

Willem krijgt de sleutels van beide steden. Willem slaat Harold tot ridder en aat hem op twee reliekschrijnen de eed van trouw afleggen en verklaren dat hij afziet van de Engelse troon. Als Harold weer thuis is, sterft Edward in januari 1066 na een 24-jarige regeringsperiode. Zijn onder ede gegeven verzekering in, neemt Harold de Engelse troon aan wanneer zij hem door de Angelsaksische adel wordt aangeboden. Astrologen melden de verschijning van een komeet (in onze tijd als de komeet van Halley geïdentificeerd). Dit betekent 'root onheil'! Hertog Willem geeft order en invasievloot te bouwen om in Engeland te landen. Bomen worden tot planken verwerkt, boten gebouwd, wapens, paarden, wijn en voedsel worden ingeladen. Uiterst voorspoedig is de oversteek. Op Engelse bodem wordt een versterkt kamp ingericht, aan het feestmaal zitten naast hertog Willem, de baronnen en de bisschop Odon. Als Harold een andere indringer en kroonpretendent Harald van Noorwegen verslagen heeft, zoekt hij contact met Willem's leger, dat vrij groot is omdat bijna alle gewesten van Noord-Frankrijk contingenten hebben geleverd. De strijd bij Hastings wordt tenslotte beslist in het voordeel van Willem. Harold en zijn beide broers sneuvelen. Tot zover de afbeeldingen op het tapijt. Het Kerstmis 1066 werd Willem de Veroveraar in Westminster tot koning

van Engeland gekroond. Opstanden van Angelsaksische edelen sloeg hij met harde hand neer. Hij ontnam de opstandelingen hun bezittingen en schonk die aan zijn Normandische baronnen. Zo kreeg door Willem de Veroveraar de Franse cultuur belangrijke invloed in Engeland. Op zijn bevel werd het bekende Domesday-book aangelegd, een soort kadaster van Engeland. Naar de onderscheidene graafschappen werden koninklijke ambtenaren gezonden, die de verhoudingen in elke hundred (onderverdeling van een graafschap) zorgvuldig optekenden. Willem had met de instelling van het Domesday-book vooral fiscale oogmerken. Het gaf hem een kijk op de nationale hulpmiddelen en inkomsten. Vele malen wordt een bezoeker van Engeland geconfronteerd met de naam van Willem de Veroveraar. Hier is zijn naam verbonden met een kasteel of een ruïne, daar staat een enorme boom die er al gestaan moet hebben toen Willem koning van Engeland was. Nog altijd spreekt Willem de Veroveraar sterk tot de verbeelding.

Historisch document

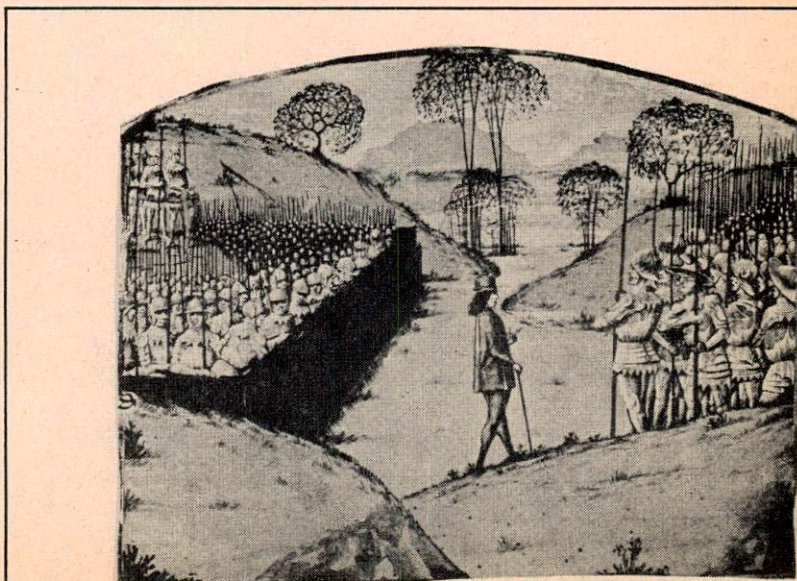
De verovering van Engeland in het jaar 1066, een van de belangrijkste geschiedkundige feiten van ons werelddeel, is op het tapijt van Bayeux

als een boeiend stripverhaal in beeld gebracht. Het is een document van grote historische waarde. Het zeventig meter lange verhaal kan in 72 taferelen verdeeld worden, waarin meer dan zeventienhonderd personen een rol spelen. Ook de dieren zijn sterk vertegenwoordigd. Niet minder dan zeventienhonderd dieren komt de aandachtige kijker tegen waarvan ruim tweehonderd paarden. Het kleurenschema heeft meer rekening gehouden met de combinatie van kleuren dan met de werkelijkheid. Dat geeft het geheel een aantrekkelijke, frisse en wat kinderlijke inslag. Het tapijt is genoemd naar Mathilde, de vrouw van Willem de Veroveraar. Zij moet er zich zeer bijzonder voor geïnteresseerd hebben. Geen wonder! Het bracht de grootste heldendaad van haar echtgenoot in beeld, die naar de geschiedenis vermeldt door haar aanbeden werd.

Zin voor avontuur

De zin voor het avontuur, een kenmerk van het Engelse volk als zeevarende natie is wellicht de bijdrage die onder meer door de Normandiërs geleverd werd in de samensmelting van de verschillende bevolkingsgroepen tot een natie die mensen en schepen zond naar de verste uithoeken der aarde.

Jan Kooijman

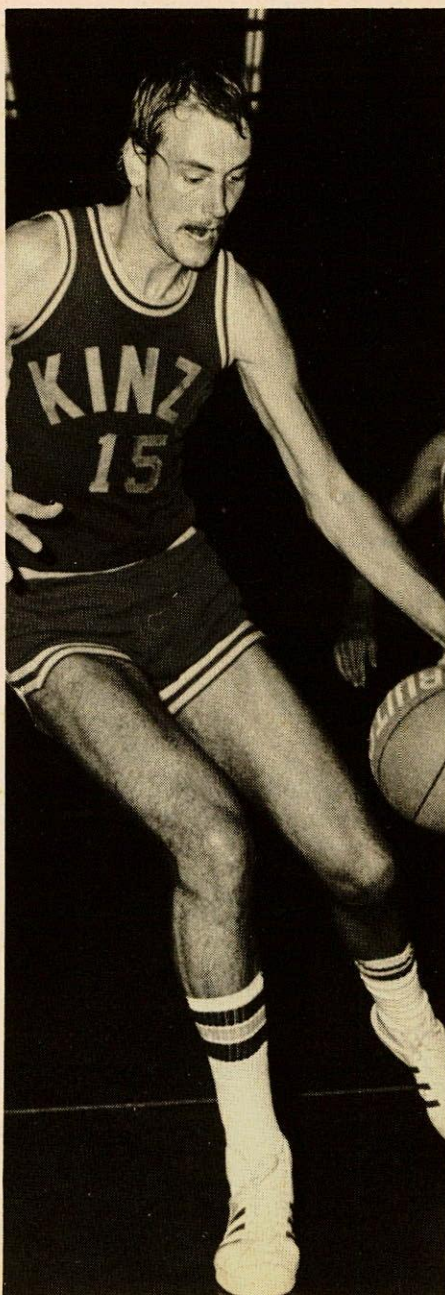

Ook het laatste bolwerk van anti- of a-commerciële sportverslaggeving, het dagblad Trouw, is overstag gegaan wat betreft het noemen van sponsornamen. Tot voor kort verdomde de sportredactie van Trouw het om clubs als Feenstra Verwarming of Disco Dancers RZ op het onbesmette krantenpapier te laten drukken. En daar leek het nodige voor te zeggen. Afgezien van het feit, dat ijshockeyende verwarmingen zelden in de sportwereld worden aangetroffen, weigerde Trouw zijn kolommen te openen voor de zogenaamde „free advertisement”, voor gratis reclame dus. Waar immers haalt de basketballende zakenman Theo Kinsbergen het recht vandaan om te eisen, dat zijn naam wekelijks groot in de krant komt? Ontleent hij dat recht aan het feit, dat hij veel geld stopt in het aantrekken van een stel Amerikanen of Amerikaanse Nederlanders om daarmee landskampioen basketbal te worden? Welnee, zei Trouw, wat hebben wij te maken met een landskampioen? Wij zijn er niet om de (zeer smalle) basketbaltop een handje te helpen (net zo min als de parlementaire redacteuren er zijn om de politiek te steunen), nee wij zijn er op de eerste plaats om te registreren en commentariëren. En bovendien, zo zei de sportredactie, die sponsoring loopt de kranten alleen maar in de weg. Vroeger waren de bedrijven misschien nog geneigd advertenties te zetten, maar dat is sinds de sponsoring niet meer nodig: ze krijgen via radio, televisie en kranten gratis reclame. En daar werken we niet aan mee.

Dat standpunt is nu dus verleden tijd. Er is bij Trouw gekozen voor een tussenvorm, die de Volkskrant al enige tijd hanteerde. De Volkskrant immers hing de redenering van Trouw voorheen ook wel zo'n beetje aan, maar vond anderzijds, dat enigszins tegemoet gekomen diende te worden aan het feit, dat in werkelijkheid bepaalde namen totaal in onbruik zijn geraakt en niet meer bekend mogen verondersteld bij het grote publiek. Wat zegt Smash nog, of AMVJ of Blue Stars? Daarbij komt, dat eigenlijk de televisie en radio voorloper zouden moeten zijn in het weren van sluikreclame en dat zijn ze

Sport en sponsoring

niet. Kranten, die zich te weer stellen lijken daarom wat wereldvreemd. Trouw en De Volkskrant hanteren momenteel een systeem, dat gekenmerkt wordt door een zekere dubbelhartigheid. Het principe luidt: de sponsornaam zo weinig mogelijk gebruiken, en zeker niet in de kop van een artikel. In de tekst wordt derhalve één maal de sponsornaam plus de oude, oorspronkelijke naam genoemd, terwijl vervolgens steeds wordt teruggevallen op de oude naam. Een argument daarvoor is ook, dat een vereniging meestal weer de oude naam terugkrijgt, als de sponsor er de brui aan geeft of failliet gaat. Dat is Lycurgus gebeurd en Blue Stars bijvoorbeeld.

Ten aanzien van Blue Stars is gebleken, hoe kwetsbaar sponsoring sportclubs kan maken. Deze van oudsher zeer gerenommeerde club moest na het afscheid van Gerard de Lange terug naar lagere klassen. Er konden immers geen Amerikanen aangeschaft worden. Trouwens ook Nederlandse spelers verdienen als amateurs tegenwoordig een redelijk centje. Er worden al salarissen van 20.000 tot 30.000 gulden betaald. De vraag, wie landskampioen basketbal wordt, is dan ook steeds makkelijker te beantwoorden. Ga na, welke sponsor het meeste geld steekt in zijn ploeg en de titelhouder is bekend. Dit jaar is dat dus (Kinzo) Amstelveen. Twee kanttekeningen. Op de eerste plaats kan vastgesteld worden, dat het er nog maar weinig toe doet, welke club het beste Nederlandse basketbal speelt. Nederlands talent krijgt integendeel nog nauwelijks de kans om zich optimaal te ontwikkelen, want minimaal twee plaatsen in een team worden al opgeëist door uitheemse sportlieden. Op de tweede plaats: er komt natuurlijk een moment, dat een nog rijkere sponsor dan Kinsbergen zegt: „En nu is het afgelopen. Ik heb tien miljoen over en daar zal ik landskampioen basketbal mee worden. Ik koop de beste Amerikanen, Canadezen en Nederlanders die er zijn en geen andere ploeg zal ooit nog een schijn van kans hebben”. Al snel zien dan de andere sponsors in, dat hun moeite tevergeefs is en zij trekken zich moedeloos uit de sportwereld terug. Er zal immers voor hen geen publiciteit meer te halen zijn, of nog maar heel weinig. Op die manier is het afgelopen met het basketbal en kan de ontwikkeling weer van voren af aan beginnen.

Merkwaardig is het, dat de prof-voetballerij tot dusverre niet in zee is gegaan met de commercie en de amateursport wel. Shirtreclame in het voetbal wordt nog slechts in het buitenland (België en West-Duitsland) gemaakt, in Nederland is zij taboe. Dat zit hem natuurlijk – naast de ethische motieven – in de financiële positie, waarin de sporten zich bevinden. Het voetbal had de reclame tot nu toe maar ten dele nodig, omdat er toch wel aardig wat publiek kwam, dat in tegenstelling tot vele zandsporten. Binnenaccommodaties lenen zich meestal niet voor grote toeschouwersaantallen.

Het wielrennen is in dit opzicht dan ook verder dan de voetballerij. Maar het is dan ook vaak bespottelijk, met welke teksten coureurs op borst, rug, broek en mouwen lopen. De sandwich-mannen van de weg stimuleren met hun

reclame teksten het alcohol- en sigarettengebruik, dat het een aard heeft. Kennelijk kunnen weinigen bedenken, dat deze genotsmiddelen volledig in strijd zijn met het wezen en de bedoeling van sportbeoefening. Wat zit er nu op voor de Nederlandse sport, indien het bedrijfsleven gedwongen zou worden zich slechts op zeer bescheiden wijze met de sport te bemoeien (zoals het vroeger was dus, toen de Nederlandse amateursport zo veel meer floreerde). Natuurlijk ligt hier ook een taak voor de overheid, die zich zo sterk maakt voor de gelijke kansen. Wel, sommige sporten krijgen helemaal die gelijke kansen niet. Met name de individuele sporten. Want wat heeft een sponsor eraan om iemand individueel te steunen? Een naamsverandering zit er immers niet in. De individuele sponsoring komt dan ook slechts zelden voor. Nieuwe Revu sponsort Jos Hermens, maar hij blijft Jos Hermens heten en niet Nieuwe Revu. Dat weekblad kan dus alleen maar profiteren, als Hermens met een trainings-shirtje loopt, waarop in grote

eters de naam van de sponsor vermeld staat. Tijdens wedstrijden kan dat niet, omdat hij dan in conflict zou komen met de amateur-reglementen. Kortom: de overheid zou – toch lang niet slechte – sporten als atletiek, zwemmen of turnen best iets extra mogen helpen. En in feite zou diezelfde overheid zich minimaal eens mogen uitspreken over dat begrip sponsoring. Zou ze bereid zijn de amateur topsport zodanig te steunen, dat sponsoring overbodig zou worden? Het zit er niet in.

Hans van Wissen

JETHRO TULL:

te oud voor rock & roll?

Kent U Ray Lomas? Hij is de laatste van de Britse 'rockers', leren jacks en puntschoenen, die het uiteindelijk toch moesten afleggen tegen hun aartsvijanden de 'mods'. In Nederland had je 'vetkuiven' kontra 'artistiekelingen', die in de vroege zestiger jaren met elkaar overhoop lagen. De botsing van twee leefstijlen, ieder met hun eigen muziek: ruige rock & roll tegenover beschaafdere vormen van pop, jazz en folk. Elvis Presley en Chuck Berry tegenover Dave Brubeck, Pete Seeger en later: The Beatles en Bob Dylan. Jaren verstreken en ook Ray Lomas werd ouder, toch bleef hij zijn leefstijl zo lang mogelijk trouw.

De door en door Britse popgroep Jethro Tull heeft Ray's leven als uitgangspunt genomen voor een concept-album, dat onlangs verscheen onder de veelzeggende titel: 'Too Old To Rock 'N' Roll Too Young To Die'. Tien songs die met veel inlevingsvermogen een aantal fragmenten uit het leven van een rechtgeaarde rocker beschrijven. „When bombs were banned every sunday and The Shadows did F.B.I.”

Dat waren nog eens tijden. Charlie Parker, Jack Kerouac, Rene Margritte, de hiden der vijftiger jaren zijn dood en worden vervangen door nieuwe 'From A Dead Beat To An Old Greaser'. Ray Lomas wordt meer en meer een anachronisme en tenslotte een parodie op zichzelf. Hij doet mee aan een televisiequiz en eindigt als overjarige pop-ster, leren jacks en puntschoenen raken weer in de mode. Ian Anderson is de grote man achter Jethro Tull, hij bedacht het verhaaltje, al

dan niet gebaseerd op eigen ervaringen, hij schreef ook alle songs. Anderson loopt zelf tegen de dertig en dat blijkt 'n leeftijd waarop pop-sterren wat kontemplatiever worden. Te oud voor rock & roll? In ieder geval nog veel te jong om te sterven. De songs van deze nieuwe Jethro Tull-elpee zitten vol onbestemde moedeloosheid, maar net als op vorige albums van deze groep is er in de teksten ook weer veel sarkasme en weerspanning moralisme. Typisch Anderson. „Mijn songs vallen in twee groepen uiteen”, zei hij eens, „songs over liefde en songs over haat”. Anderson voelt zich ook niet goed thuis in de rock-scene, op deze plaat komt dat met name tot uitdrukking in het nummer 'Crazed Institution', waarin hij zingt: „Live and die upon your cross of platinum Join the crazed institution of the stars Be the man you think you really are”

Duidelijke taal. Anderson wil er niet bij horen, maar hij kan niet ontkennen dat hij aan die hele 'crazed institution' zelf ook een goed belegde boterham heeba overgehouden. De vraag is hoelang je als pop-ster door kunt gaan zonder aan geloofwaardigheid in te boeten. Anderson konkludeert uiteindelijk: „You're never too old to rock 'n' roll If you're too young to die”

En Ray Lomas? Bestaat die eigenlijk wel? Op de hoes van deze elpee lezen we: „Special thanks to Ray Lomas for the use of the name Ray Lomas", maar wat wil dat zeggen?

Bert van de Kamp

'Mijn vriendin wil niet met me trouwen!'

Op de sociale academie, waar ik werk, komt het onderwerp emancipatie in de groep ter sprake. De belangrijkste vraag is: wat vind je van vrouwen- en mannenemancipatie en wat doe je er in je eigen leven mee? Iedereen blijkt daar wel mee bezig te zijn in het werk en in haar of zijn eigen relatie. Of liever gezegd niemand kan er meer om heen en sommigen zijn met meer enthousiasme aan de gang dan anderen. Eerst komen de wat verder van ieders bed afliggende zaken aan de orde. Het is altijd makkelijker om daarover een discussie op gang te krijgen. De vrouw in het arbeidsproces bijvoorbeeld. Weinigen zullen nog beweren, dat vrouwen geen gelijk recht op banen hebben als mannen. En dat ze in dat werk recht hebben op gelijke beloning. In de praktijk komt daar op het ogenblik nog niet veel van terecht. Kijk maar naar de toenemende werkloosheidscijfers voor vrouwen, terwijl die van mannen op dit moment iets teruglopen. Tweederde van de werkende jongeren (en vooral van de nietwerkende jongeren) zijn meisjes. En wat die beloning betreft zegt het NVV-sekretariaat voor vrouwelijke werknemers dat het gemiddelde bruto uurloon in de nijverheid in oktober 1973 f 8.21 voor mannen en f 5.88 voor vrouwen bedroeg. Dit wordt vooral veroorzaakt door de ongelijke promotiekansen van vrouwen en mannen. Op academisch nivo zijn deze verschillen nog groter.

Het is dus niet voldoende te praten over het recht van vrouwen op arbeid en gelijke beloning, maar ook en vooral hoe dat gerealiseerd kan worden. Er worden in de groep gedachten geopperd over de arbeid: de beschikbare arbeid moet maar onder vrouwen en mannen worden verdeeld en beide werken dan een deel van de week. Ook andere taken kunnen

dan rechtvaardiger worden verdeeld, zoals huishoudelijk werk en kinderopvoeding. Velen doen dat ook al wel in hun huwelijk of relatie. Zoetjes aan krijgen we het dan over hoe het bij jezelf gaat. In de part-time opleiding waar ik les geef heeft bijna iedere vrouw of man een relatie of huwelijk waarin taken verdeeld moeten worden. Of waar er althans over gepraat wordt. En dat praten op zichzelf al blijkt niet eenvoudig te zijn. Sommige vrouwen hebben ontdekt hoe „automatisch” ze huishoudelijke en kinderverzorgingstaken op zich nemen. En mannen realiseren zich hoe „automatisch” ze verwachten dat vrouwen al die dingen wel zullen doen. „Zelfs nadat ik inzag dat het onrechtvaardig is om haar met al dat werk op te schepen en ik ook wat begor te doen, bleef ik met het gevoel zitten dat ik haar hielp met haar werk” zegt één van de mannen. De meesten vinden overigens wel dat dit automatisme eerder optreedt in een huwelijk dan in een andere samenlevingsvorm.

„Mijn vriendin wil niet met me trouwen” zegt één van de mannen die vertelde dat hij met een meisje samenwoont. Hij doet er wat zorgelijk over. Op mijn vraag waarom hij dat dan zou willen, is het antwoord dat hij anders in militaire dienst moet. Zijn vriendin heeft hem uitgelegd waarom ze niet wil trouwen. Als gehuwde vrouw moet ze o.a. meer belasting betalen, in geval van werkloosheid krijgt ze wel WW, maar daarna geen WWV (wet werkloosheidsvoorziening) als ze niet kostwinner is, er ze moet op haar AOW-uitkering wachten tot hij 65 jaar is! Bovendien eist de maatregel van Vredeling (om vanaf 1 jul aan gehuwde mannen die kostwinner zijn vrijstelling te geven van militaire dienst), dat zij ervoor moet waken om méér te gaan verdienen dan hij, anders is hij niet langer kostwinner. En dus zal ze in ieder geval op dit gebied haar klassieke rol moeten gaan innemen van de vrouw die altijd minder verdient dan de man of helemaal niet werkt. Als ze samen de arbeid verrichten moeten ze ook op de verdiensten letten, hij móét meer thuisbrengen. Dat kan wel een leuk spel worden, maar toch! Ze is ook bezorgd om hun relatie: welke verwachtingen gaan er van beide kanter spelen, wat gaan ze juist doen en wat vooral laten omdat ze getrouwd zijn? Maar hij vindt haar argumenten niet doorslaggevend. Hij wil niet in militaire dienst en dat moet ze maar voor hem over hebben. Er zijn hem ook gevallen bekend van jongens die meisjes betalen om tijdelijk met ze te trouwen.

Na dit debat verlopen enige vakantieweken. Bij de eerste bijeenkomst na de vakantie vraag ik hem direkt hoe het afgelopen is. „Je kunt me feliciteren, ik ben bruidegom”, zegt hij stralend, „en het bevalt ons prima. Mijn vrouw heeft ingezien dat het niet anders kan.” Feliciteren? Het valt me moeilijk. Mijn gedachten gaan uit naar die vrouw die vroeger moest trouwen omdat ze een kind kreeg en nu vanwege het ontlopen van de militaire dienst van haar man. Houdt het dan nooit op?

Anneke Rooselaa

of hoe Vredeling emancipatie tegenwerkt